

Kansanlaulajat
Antti Keksi ja Mikko Kyllönen

Veen voima

JUMINKEKO
2023

Kansanlaulajat
Antti Keksi ja Mikko Kyllönen

Veen voima

JUMINKEKO
2023

Juminkeon julkaisu n:o 156

*Vuoden 2023 suomalais-ugrilaisen maailman kulttuuripääkaupunki
Kuhmon julkaisu*

UNESCO:n kirjallisuuskaupunki Kuhmon julkaisu

Toimittaja: Markku Nieminen

Taitto: Pirkko Mähönen

Värikuvat: Markku Nieminen

ISBN 978-952-7277-29-4

ISSN 2242-2447

Alkusanat

Vanhin tunnettu kansanlaulajan itse sepittämä runolaulu kertoo Tornionjoen jäänlähdöstä vuonna 1677. Sen tekijä on Antti Keksi. Hän oli syntyisin Ylitorniolta. Tarkkaa syntymävuotta ei tiedetä, mutta ruotuluettelon mukaan se olisi 1622. Hän meni naimisiin Ylitornion Marjosaaren Keksin taloon ja tuli sen isännäksi. Sen ajan tavan mukaan hän sai sukunimekseen talon nimen. Myöhemmin hän siirtyi asumaan Torakankorvaan Tornionjoen länsipuolelle eli Ruotsiin. Siellä hän eli kuolemaansa eli vuoteen 1705 asti.

Virallisesti Antti Keksi oli maanviljelijä ja ruotusotamies, mutta parhaiten hänet tunnettiin kiertävänä laulajana. Perimätiedon mukaan hän kulki laulamassa talosta taloon pitkin Tornionjoen vartta. Katovuosina hän kulki vaeltavana laulajana Pohjois-Norjaan saakka suomenkielisten kveenien luo. Toimeentulon perheelleen hän hankki pääosin juuri lauluja esittämällä. Antti Keksiä voidaan pitää *meänkielisen* kulttuurin varhaisimpana nimeltä tunnettuna edustajana. Hänet esille nosti italialainen tutkimusmatkailija Giuseppe Acerbi, joka 1798–1799 matkallaan pohjoiseen sai kuulla Ylitorniolla Keksin pitkästä laulusta. Tämän yli sata vuotta muistitietona elänyt laulu saneltiin hänelle ja kirjoitettiin

muistiin. Acerbi kertoi sitten Keksistä myöhemmin julkaistussa matkakertomuksessaan.

Toinen tässä julkaisussa esiteltävä kansanlaulaja on Kuhmossa vuosina 1887–1939 elänyt Mikko Kyllönen. Hän oli asutustilallinen Lentuan kylän Hämeenahosta. Hän oli myös tervanpolttaja ja tervansoutaja. Jälkipolvet muistavat hänet kuitenkin kansanrunoilijana ja runolaulajana. Häneltä on säilynyt useita runoja, joista runolaulumittainen *Oulua soutamassa* julkaistaan tässä kirjasessa.

Kuhmossa Runebergin päivänä 2023
Markku Nieminen

ANTTI MIKKELINPOIKA KEKSI
TALOKAS SOTAMIES
RUNOSEPPÄ
n. 1622 – 1705

MINÄ KEKSI KANKAHALTA KATSON
VAROTTELEN VAARAN PÄÄLTÄ
TURVASS' TORAKANKORVASSA

ANTTI KEKSI

*Laulu jäänlähdestä
Tornionväylässä vuonna 1677*

Jo nyt Herra kesää tekee
Luoja suuri suveaapi.
Maria maata paljastaapi.
Tulvan tuopi tunturista,
Veden vaaroist' valottaapi
Tornionjokehen johdattaapi.

Niittysaaren Simulta siirsi,
Härjän Juusolta hävitti.
Niityn lohkais Lovikassa,
Pajalassa pahoin teki.
Niityn otti, karin jätti,
Kaatoi karin niityn päälle.

Puodin Mommalta pudisti,
Sirman jyvät siirsi poijes,
Jost olutt olevasti,
Lappi laudi juoda sait,
Kurkkuins' kuivuutta surevat,
Kurmupeskeiss' kulkijat.

Kaappais myllyn Kaartisesta,
Jarhoisehen juhaman vei,
Tääl' oli vettä viljemmälti,
Kivet kävit käpsemmältä.

Pellon porkkais' peräti.
Ladot järveltä lakaisi.
Tuskin jätti Turtolasla.
Tappoi siellä talvimyllyn,
Jolla Erkki verons' veti,
Manttaalinsa kaikki maksoi.

Pääkkö huusi huikiasti,
Kynsivaaran kyljessä;
"Auta miestä ajallansa,
Sinun turvihin tulvan tieltä"

Laukkoi maalle Lampiselle,
Tiesit tien Tikkalahan
Tunsi talon tuttavansa,
Lykkäs luhdin lyngällensä,
Pirtin siirsi pihalle.

Pani jutohon Juoksenkia,
Kylää kuuluisaa kululle,
Kattilakoskehen kohdastansa,
Padon paiskais' niskalle.
Juntti sitten metsähän meni,
Kirjoinensa, karjoinensa,
Neuvoinenesa, nastoinensa,
Siellä itse puuhun puiki,
Kussa uhrit lujast' lupais',
Ja avut kirkkohon kiintiästi,
"Jos viel' Herra helpon antais',
Että kodin kohtaisin".

Matkusti maalle Marjosaarheen.
Minä Keksi kankahalda katson,
Varoittelen vaaran päältä,
Turvass' Torakankorvassa.

Jospa Herra johdattaisi,
Hirren antais' armostansa,
Paunuiks' kaikki panisin,
Kirkon katon kunistaisin,
Templin harjaa hajonnutta.

Kaatain maahan Kaulirantaa.
Kulki Kuivakankahasehen.
Kohkoinen kovasti ähkyi,
Valta vanha röyhkiästi:
"Siirry sinne saaren puolheen,
Kaada paja Kainulaisen!
Erkki itse itkeköhön,
Kainulainen katsokohon,
Palkehitansa parkukohon".

Sieltä sitten kulkeissansa,
Kylän Haapaisen hajoitti,
Särkijärven jäitä säästi,
Vesto metsähän veteli,
Striikki samois samaa tietä.

Runolaulu on vanhinta itämeren-suomalaisten kansojen perinnettä. Tässä kirjasessa julkaistaan varhaisin talteen saatu kansanlaulajan runolaulu. Sen tekijä on Antti Keksi ja se kertoo Tornionjoen tulvasta vuodelta 1677.

Toisena esimerkkinä runolaulumittaa käyttävistä kansanlaulajista on kuhmolainen Mikko Kyllönen. Hänen laulunsa kertoo tervansoutumatkasta Kuhmon perukoilta Ouluun ja takaisin.

Designated
UNESCO Creative City
in 2019

9 789527 277294

ISBN 978-952-7277-29-4

ISSN 2242-2447